

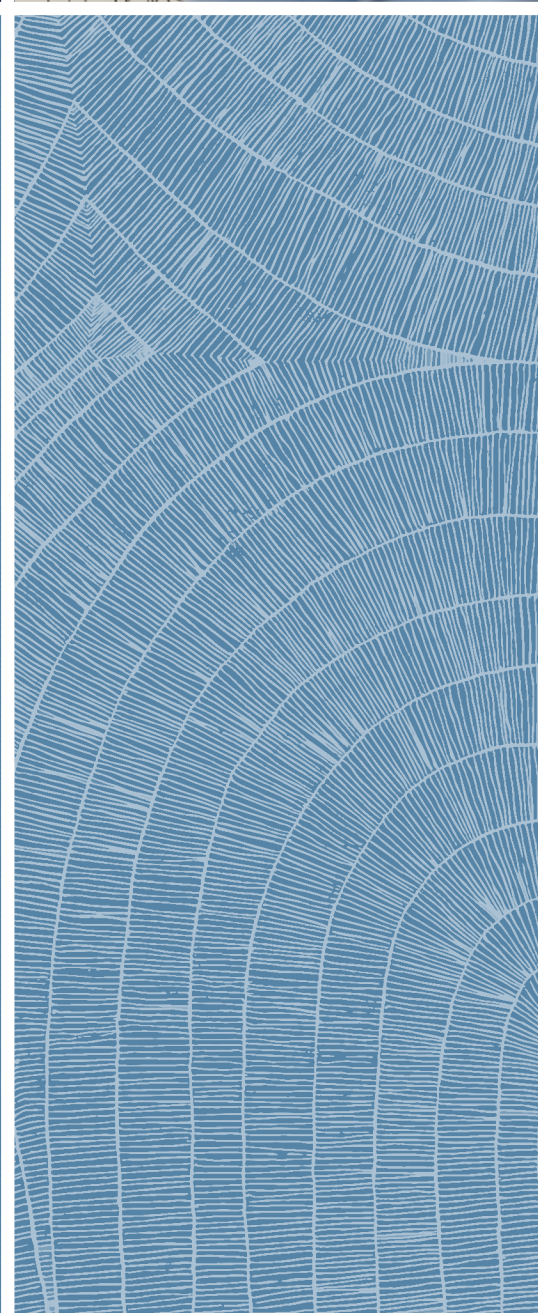
DETTE SIER EVA2020

Fra politiske intensjoner til nytt læreplanverk
Prosesser, rammer og sammenhenger

Berit Karseth, Ole Andreas Kvamme og Eli Ottesen

UNIVERSITETET
I OSLO

Dette temanotatet er en kort oppsummering av rapporten *Fra politiske intensjoner til nytt læreplanverk: Prosesser, rammer og sammenhenger* (Karseth, Kvamme & Ottesen, 2022). Rapporten bygger på omfattende analyser av dokumentmaterialet som er blitt utviklet i forbindelse med det nye læreplanverket LK20/ LK20S. Oppmerksomheten er rettet mot hvorvidt og hvordan de politiske intensjonene med fagfornyelsen er blitt fulgt opp og realisert i planverket. Rapporten inngår i forskningsprosjektet *Evaluering av fagfornyelsen: Intensjoner, prosesser og praksiser (EVA2020)*, ved Det utdanningsvitenskapelige fakultet finansiert av Utdanningsdirektoratet.

Fagfornyelsen beskrives av nasjonale myndigheter som en videreføring av Kunnskapsløftet som ble innført i 2006 (LK06), der viktige elementer fra LK06 opprettholdes. Fag- og timestfordelingen står fast og fagfornyelsen er et kompetansebasert læreplanverk. Men fagfornyelsen bar også bud om flere endringer.

De sentrale intensjonene i fagfornyelsen (LK20 /LK20S) kan oppsummeres i to hovedmålsettinger. På den ene siden skal fagfornyelsen styrke læringen i hvert fag, blant annet ved å redusere stofftrengselen og legge større vekt på det som defineres som sentralt faglig innhold. Samtidig skal fagfornyelsen gjennom vektlegging av tverrfaglige temaer styrke sammenhenger i læreplanverket og legge vekt på skolens fellesverdier.

På den måten skal skolens samfunnsmandat og danningsoppgave tre tydeligere fram. Sentrale begreper framhevet i de politiske intensjonene er verdiløft, fagets kjerneelement, tverrfaglige tema, dybdelæring og kompetansemål.

For læreplanverket er det utarbeidet en digital læreplanvisning av læreplanene. Visningen er ment å gi støtte til å se sammenhenger i og mellom fag, arbeid med progresjon og bidra til at opplæringen knyttes til Overordnet del. Den digitale læreplanvisningen omfatter både det forskriftsfestede læreplanverket og støtteresurser og planleggingsverktøyet som lærere og skoler kan velge å bruke.

FAGFORNYELSEN SOM SVAR PÅ SAMFUNNSUTFORDRINGER

En viktig prioritering i fagfornyelsen er vektleggingen av aktuelle samfunnsutfordringer som en del av skolens innhold. I Stortingsmelding 28 (2015–2016) er dette bestemmende for innføringen av de tverrfaglige temaene folkehelse og livsmestring, demokrati og medborgerskap og bærekraftig utvikling.

De tre temaene inngår i en rekke fag der folkehelse og livsmestring knyttes til betydningen av en stabil og trygg identitet, demokrati og medborgerskap til deltakelse og samfunnsengasjement, mens bærekraftig utvikling tydeligst forbindes med klima- og miljøutfordringer. I mange tilfeller er likevel samfunnsutfordringene nokså vagt tegnet. De tverrfaglige temaene er rammet inn av fagene, og det forskriftsfestede læreplanverket legger verken

til rette for å se sammenhenger på tvers av fag eller sammenhenger mellom de tverrfaglige temaene. At bærekraftagendaen eksempelvis involverer hensyn til folkehelse og demokratisk medvirkning, blir ikke synlig.

I Utdanningsdirektoratets digitale støtteresurs som ikke er forskriftsfestet, kobles de tverrfaglige temaene til aktuelle kompetansemål og her avtegner det seg store forskjeller mellom fag. Dette kan forklares ut fra ulike strategier for koblinger. Én tilnærming forutsetter at temaene er tydelig artikulert i kompetansemålene, mens en annen tar utgangspunkt i de tverrfaglige temaene og undersøker hvorvidt de kan kobles til kompetansemålene.

TIL VIDERE REFLEKSJON

Vektleggingen av samfunnsutfordringer som en del av skolens innhold uttrykkes i tre tverrfaglige tema. Disse temaene behandles i læreplanverket innenfor de enkelte fag samtidig som de i kraft av å være tverrfaglige, forutsetter integrasjon mellom fag. Et viktig spørsmål er hvordan praksisfeltet håndterer denne utfordringen. Dette involverer også forståelse av sammenhenger mellom de tre temaene.

VERDILØFTET OG DANNINGSOPPDRAGET

Vi har analysert verdiløftet i fagfornyelsen som et modifieringsarbeid av skolens verdigrunnlag. Verdiløftet uttrykker intensjonen om å la samfunnets fellesverdier få større innflytelse på skolens praksiser, vedtatt av Stortinget i behandlingen av Stortingsmelding 28 (2015–2016). I formålsparagrafen knyttes skolens verdigrunnlag til fellesverdier som respekt for menneskeverdet og naturen, åndsfrihet, nestekjærlighet, tilgivelse, likeverd og solidaritet. Verdiløftet utdyper verdigrunnlaget i overordnet del og innfører egne verdiavsnitt i læreplanene i fag. I denne prosessen skjer det en modifiering av verdigrunnlaget der nye verdier trer fram, og andre verdier blir mindre synlige. Viktig er her at verdier som allerede er knyttet tett til skolens praksiser blir vektlagt. For eksempel er 'skaperglede, engasjement og utforskertrang' nå en tydelig del av skolens verdigrunnlag. På den andre siden er verdier som

åndsfrihet, nestekjærlighet, tilgivelse og solidaritet i liten grad artikulert i verdiavsnittene i læreplanene i fag. Dette gjelder også respekt for menneskeverdet.

Når flere av fellesverdiene sjelden nevnes, etablerer læreplanene heller ikke et rom der verdienes betydning for konkrete undervisningspraksiser kommer i spill. Profesjonsutøverne som fortolker læreplanene blir gjennom verdiavsnittene ikke utfordret til å diskutere og reflektere over hva disse verdiene kan bety i praksis. Flere fellesverdier er framhevet i formålsparagrafen, de inngår i skolens dannelsingsoppdrag, men er altså blitt mindre synlige i verdiløftet. Dette mønsteret har også konsekvenser for de tverrfaglige temaene. Ikke minst er det interessant hvordan solidaritet i formålsparagrafen, som er nært knyttet til bærekraftig utvikling, er lite artikulert i verdiløftet.

Til videre refleksjon

Det kan se ut til at verdiløftet har gjort flere av fellesverdiene i formålsparagrafen mindre synlige, og ført til en verdsetting av bestemte sider ved skolens praksiser. Hva betyr dette for formålsparagrafens status og for skolens dannelsingsoppdrag? På hvilke måter kan en verdi som 'solidaritet' som er omtalt i formålsparagrafen, men er lite synlig i verdiløftet, få betydning for skolens praksiser?

KJERNEELEMENTER OG LÆREPLANENS INNHOLDSORIENTERING

Betegnelsen 'kjerneelement' ble introdusert i styringsdokumentene og omhandler sentrale begreper, metoder, tenkemåter, kunnskapsområder og uttrykksformer i faget. Kjerneelementene skulle bidra til en tydeligere innholdsorientering og bedre tilrettelegging for dybdelæring.

De ble lagt ned et omfattende arbeid i å utforme kjerneelementene som så skulle legge føringer for arbeidet med utvikling av læreplanene og ikke minst beskrivelsene av kompetansemålene. Det ble med andre ord skapt en forutsetning om en forventet sammenheng mellom kjerneelement og kompetansemål.

Våre analyser viser at mesteparten av det

omfattende skriftlige arbeidet som ble produsert av kjerneelementgruppene, ikke ble ført videre. Utdanningsdirektoratets begrunnelse for dette var at man ikke ønsket at dette forarbeidet skulle legge for sterke føringer på læreplangruppernes arbeid i å utvikle de ulike læreplanene for fag.

Læreplanene for fag viser ingen eksplisitt sammenheng mellom kjerneelement og kompetansemål. Ved å gå inn i den digitale læreplanvisningen gjøres det imidlertid koblinger der relevante kjerneelement kommer opp som støtte til kompetansemål. Myndighetene har derimot ikke valgt å gjøre arbeidene fra kjerneelementgruppene tilgjengelig som støttetekster i læreplanvisningen.

Til videre refleksjon

Etableringen av kjerneelement som begrep har hatt til hensikt å bidra til dybdelæring, progresjon og å gi en tydeligere retning for lærerens arbeid. Et viktig spørsmål for videre refleksjon kan knyttes til hvordan beskrivelsene av kjerneelement i læreplanene for fag balanserer hva som vurderes som betydningsfull kunnskap sett fra fagdisiplinenes perspektiv, og hva som er betydningsfull kunnskap for elevene og for det samfunnet de er en del av.

INTENSJONEN OM HELHET OG SAMMENHENG I LÆREPLANVERKET

En viktig intensjon med fagfornyelsen har vært å skape sammenheng mellom læreplanverkets ulike deler. Sammenliknet med LK20 har fagfornyelsen i større grad synliggjort sammenheng mellom læreplanene for fag og Overordnet del. Beskrivelser om faget (relevans og verdier, kjerneelementer, tverrfaglige temaer og grunnleggende ferdigheter) i læreplanene for fellesfagene er gjeldende for alle trinn som faget undervises i. Dette skaper en lik

struktur som gjør læreplanene gjenkjennbare og det representerer en forventning om progresjon, ikke minst gjennom den digitale læreplanvisningen som bidrar til å binde sammen læreplanens ulike deler. Samtidig viser våre analyser at det kan være en fare for at visningen bidrar til en instrumentalisering av læreplanarbeidet der hovedvekten legges på kompetansemålene på bekostning av en mer dynamisk og reflekterende tilnærming til skolefag.

Til videre refleksjon

Det kan være grunn til å reflektere over læreplanstrukturen som er valgt. Det gjøres ingen læreplanmessige differensieringer mellom grunnskolen og den videregående skolen for fellesfagene. Vi stiller derfor spørsmål om dette kan ha noen uheldige konsekvenser for hvor godt læreplanen fungerer som arbeidsverktøy i lærernes planlegging. Er det fruktbart å beskrive fagets relevans og kjerneelementer kun én gang for et helt utdanningsforløp?

STYRING OG STØTTE

LK20/LK20S skal gi retning til det lokale læreplanarbeidet og samtidig gi handlingsrom for lærerprofesjonen. I de politiske dokumentene understrekes betydningen av profesjonens og de lokale aktørenes vurderinger og eierskap. På denne måten videreføres ideen om samskaping som karakteriserte arbeidet med å utvikle læreplanverket. Våre analyser viser at selv om refleksjonsarbeid og drøfting vektlegges og verdsettes av nasjonale myndigheter, framstår disse, og spesielt Utdanningsdirektoratet, med stor autoritet når det gjelder innhold, tolkning og anvendelse av begreper som er introdusert i fagfornyelsen. Dette

gjenspeiler seg i den digitale læreplanvisningen der det er lagt inn støtte som skal hjelpe brukerne, blant annet til å se sammenhenger, til å forstå bruken av verb og til å finne forklarende ressurser. Selv om slik støtte kan skrus av og på etter brukernes ønsker, er det en fare for at grensen mellom forskrift og støtte blir utydelig. Iverksetting på lokalt nivå vil dermed handle om å innvie profesjonen i ideer og praksiser som allerede er bestemt. Våre analyser peker på en spenning mellom styring og støtte, mellom det vi karakteriserer som en overtalende og en deliberativ (reflekterende og diskuterende) diskurs.

Til videre refleksjon

En digital læreplanvisning er en nyskaping og et bidrag til det lokale læreplanarbeidet. Det er viktig å reflektere over hvordan denne støtten styrer det lokale arbeidet, og hvordan den kan bidra til å styrke det profesjonelle handlingsrommet.

KOMPETANSEUTVIKLING – KOMPETANSEPAKKEN

Utdanningsdirektoratet utlyste midler til utvikling av en nettbasert kompetansepakke som skulle bygge opp under kollektiv profesjonsutvikling og bidra til økt kompetanse i å tolke og forstå læreplanverket. *Kompetansepakke for innføring av læreplanverket* ble utviklet i samarbeid mellom Utdanningsdirektoratet og Høgskolen i Innlandet, og den bestod opprinnelig av fem moduler. Innholdet skulle forankres hos partene i strategien for fagfornyelsen og universitets- og høgskolesektoren og piloteres blant brukere. Kompetansepakken inneholder forslag til arbeidsmåter og tidsplan for læreplanarbeidet som kan være til nytte for skoler og kommuner. Våre analyser viser at kompetansepakken har fokus på sentrale begreper i fagfornyelsen og

har en klar og tydelig kobling til læreplanverket. Det er utviklet egne ressurser for skolens ledelse som gir tips om hvordan øktene kan organiseres, men ledelsens rolle er svakt rammet inn.

Kompetansepakken framstår som en helhetlig plan ved at den strukturerer tid og definerer oppgaver og roller. Det kan innebære at lokale forhold og profesjonelle vurderinger blir av mindre betydning i det lokale læreplanarbeidet. Modulene preges av konsensusorientering og 'gitte' svar, der det oppfordres til å reflektere over hvordan bestemte ideer eller handlemåter kan innpasses i egen praksis. Det er svært få ressurser som inviterer til problematisering og kunnskapsarbeid i profesjonsfelleskapet.

Til videre refleksjon

Slike kompetansepakker reiser spørsmål om profesjonens rolle som kunnskapsarbeidere i en reformkontekst preget av flertydighet og kryssende hensyn. På hvilke måter kan kompetansepakker gi hjelp til håndtere spenninger og utfordringer for eksempel knyttet til verdispørsmål og faglige prioriteringer?

UNIVERSITETET I OSLO

2021

